

De milieustrijd doorheen generaties

Met de klimaatconferentie in Parijs in aantocht, vroegen we drie jonge wolven om hun licht te laten schijnen op de ecologische uitdagingen van vandaag. Beleidscoördinator van Bond Beter Leefmilieu Mathias Bienstman, campagneverantwoordelijke van Greenpeace Joeri Thijs en acti-viste bij Climate Express Liza Lebrun geven hun visie over het politiseren van een jonge generatie, de verschuivende milieustrijd en ‘apocaloptimisten’.

‘Mensen die rond de klimaatproblematiek werken, zullen zich herkennen in de definitie van een ‘apocaloptimist’: someone who knows it’s all going to shit, but still thinks things will turn out okay.’

Is er volgens jullie een verschil om als twintiger, dertiger de milieustrijd te voeren in vergelijking met de oudere generatie?

Joeri Thijs: ‘Ik denk het wel ja. De oudere generatie die zich engageerde voor het milieu deed dat voor meer tastbare zaken, zoals het dumpen van toxisch of radioactief afval, luchtvervuiling, verbrandingsovens enzovoort. Het klimaatprobleem gaat al een tijd mee, maar de strijd ertegen is relatief nieuw. En het klimaatprobleem, en vooral de directe gevolgen ervan voor jongeren, is simpelweg veel minder tastbaar. Ook al tekenen de gevolgen zich vandaag af: ons weer wordt extremer, er dreigt waterschaarste, oogsten mislukken en heel wat crisissen in de wereld zijn rechtstreeks of onrechtstreeks gelinkt aan het klimaatprobleem. Denk maar aan het Syrisch conflict. Toch vinden veel generatiegenoten het probleem ‘te groot’ en te moeilijk om te vatten. Ik wil hiermee aantonen dat heel wat jonge mensen geloven dat het probleem aangepakt moet worden, dat blijkt ook uit de peilingen, maar ze raken verlamd door het abstracte en allesomvattende karakter ervan. Ze denken in de eerste plaats aan anderen om dit probleem aan te pakken: bedrijven, politici of mensen met invloed.’

Liza Lebrun: ‘Vandaag kunnen we de klimaatverandering niet meer negeren. Meer en meer bekende mensen staan op om de effecten ervan aan te klagen. Neem Naomi Klein met haar boek *No time*, waarin ze wijst op het verband tussen het kapitalistisch systeem en de klimaatcrisis. Jarenlang werd er gevochten om de milieuzaak op de politieke agenda te plaatsen. Dat is gelukt, maar droeg ook bij aan de kloof tussen milieubewegingen en sociale bewegingen. En zij moeten volgens mij net hun strijd verenigen om een gezonde en duurzame toekomst tegemoet te gaan. Een bundeling van de krachten zie ik als een van de grootste verantwoordelijkheden voor onze generatie. En dus de strijd die wij als jonge garde moeten voeren.’

Jarenlang werd er gevochten om de milieuzaak op de politieke agenda te plaatsen. Dat is gelukt, maar droeg ook bij aan de kloof tussen milieubewegingen en sociale bewegingen, en zij moeten net hun strijd verenigen.

Maar wat is dan het belangrijkste verschil met de jaren 80 en 90?

Mathias Bienstman: ‘Het meest relevante verschil schuilt erin dat voor belangrijke milieuproblemen, zoals de klimaatverandering, er intussen een brede consensus is over de oorzaken, de ernst ervan en de noodzaak aan oplossingen. De milieubeweging moest in het verleden nog politieke aandacht vragen voor die problemen en zette sterk in op informatiespreiding, sensibilisering en de aandacht trekken. Nu heerst er een brede consensus rond de milieuproblemen en de noodzaak aan een oplossing. Dat maakt dat de strijd zich nu verplaatst van de analyse en het opbouwen van een sterk discours naar het tijdig verwezenlijken van de oplossingen en het goed doordenken van een meer algemene visie.’

Welke obstakels houden die oplossingen tegen?

Mathias: ‘De belangen van milieuschadelijke bedrijven of staten en de gewoonten van burgers. Om het te vergelijken met de strijd tegen tabak: de fase dat we moeten aantonen dat tabak schadelijk is, is bij de belangrijkste milieuproblemen zo goed als voorbij. Maar net zoals bij de tabaksregulering zitten we nu in de fase waarin de implementatie van belangrijk beleid botst op de belangen van de tabaksproducenten.’

‘Hoewel dat in de vorige eeuw ook al zo was, is er toch ook nog iets nieuws. De overgang van een fossiele naar een hernieuwbare en circulaire economie, die vanuit milieuoogpunt noodzakelijk is, raakt aan de brede maatschappelijke en economische discussies. Daardoor kan de milieubeweging zich niet enkel focussen op partiële problemen en oplossingen, maar heeft ze nood aan een sociaaleconomische visie op de transitie. Dat is meteen een belangrijk verschil met bijvoorbeeld de strijd tegen tabak, die toch relatief geïsoleerd van de belangrijke economische processen kan worden opgepakt. Bij de milieubeweging is dat anders: ze heeft een visie nodig op de economie, op investeringen en op groei, op sociale rechtvaardigheid, jobs en de welvaartsstaat. Tegelijk moet ze trachten een brede groep mensen aan te spreken die gevoelig zijn voor de milieuproblemen, maar er heel verschillende politieke visies op nahouden. De zone opzoeken tussen voldoende politiseren, maar zich politiek en maatschappelijk ook niet isoleren, is een boeiende ruimte waarin de milieubeweging samen met de andere sociale bewegingen vertoeft.’

Hoe kunnen twintigers en dertigers hiertoe bijdragen?

Joeri: ‘Soms zijn ze gewoon te braaf. We zijn een verwende generatie die bepaalde vormen van comfort, zoals regelmatig vliegen, als een verworven recht ziet. Veel te weinig zien we de link tussen onze alledaagse keuzes en de impact daarvan op het klimaat. *YOLO*, de afkorting van *you only live once*, heerst niet alleen bij tieners, maar ook bij twintigers of dertigers. Leven in het nu sluit bij heel wat van onze generatiegenoten het dieper nadenken over de gevolgen van bepaald gedrag, op micro- en macroschaal, vrijwel uit.’

Zie je ook positieve signalen bij de jeugd?

Joeri: ‘Ja, ik hoor gelukkig steeds meer andere geluiden. Niet altijd vanuit een reflex om het klimaat te redden, maar in elk geval als verzet tegen consumptiepatronen die niet verenigbaar zijn met een duurzame toekomst en die ons vooral ook verdomd veel

geld, tijd of energie kosten. Steeds meer lokale hernieuwbare energiecoöperatieven, deel- en ruilprojecten en duurzame stadslandbouw steken de kop op. Zeker als ze op maat zijn van onze generatie met bijvoorbeeld slimme technologie, flexibiliteit, ... kennen ze vaak een groot succes. En daar ligt de sleutel om de omslag naar een klimaatvriendelijke samenleving te maken.'

Mathias: 'Ik denk ook dat er nog een mismatch bestaat tussen de ernst van de ecologische crisis en een adequaat antwoord vanuit de samenleving en de overheid. In principe moeten jongeren wijzen op de kloof tussen wat gebeurt en wat nodig is. Met de jongeren van de Climate Express zie je in België groepen opkomen die die taak opnemen, net zoals de desinvesteringbeweging in de Verenigde Staten of de groepen rond Blockadia die Naomi Klein benoemt, dat doen. Zo een activistisch antwoord zou in de huidige context moeten groeien, net zoals jongeren die via allerlei andere wegen aan oplossingen werken, zoals een buurtwerker, ingenieur of ondernemer.'

Liza: 'Ik zie dat al gebeuren. Sommigen beweren dat er apathie heerst onder de jongeren, maar ik geloof dat niet. Je ziet net veel activiteit rond het klimaat en breder, in de politiek. Politiek in de brede betekenis van het woord, niet de traditionele politiek. Die heeft door talrijke valse beloften het vertrouwen van deze generatie verloren. Wat op zijn beurt een zoektocht op gang bracht naar individuele oplossingen en collectieve antwoorden. En dat is positief. Als je alleen al kijkt naar de resultaten van de Solidarisbarometer, die toont dat 63 procent van de jongeren pessimistisch is over hun toekomst. En dat slechts 4-6 procent daadwerkelijk vertrouwen heeft in de traditionele politiek. Dan is dat een duidelijk teken van onze tijdsgeest. Ik zie de sleutel in collectieve oplossingen. We moeten samenwerking weer aantrekkelijk maken, door bijvoorbeeld het geloof in het openbaar vervoer te doen stijgen. Zo blijft de auto links liggen.'

Hoe kan de jeugd nog meer geactiveerd worden rond milieukwesties? Doemscenario's werken niet, daar zijn we al uit. Maar wat moet dan wel gebeuren?

Joeri: 'Vertrekken vanuit het doemscenario van een wereld die opwarmt met twee graden of meer schrikt af. Het maakt het klimaatprobleem abstract, overweldigend en gewoon 'te groot'. Maar meer en meer jongeren staan wel open voor alternatieve keuzes zoals de deeleconomie of duurzame stadsprojecten, zij het dan niet persé vanuit een klimaatengagement. Belangrijk is om aan de jongeren mee te geven dat die 'lokale' initiatieven heus mee het verschil kunnen maken, en hen tegelijk ook informeren dat er ook op dat abstracte macroniveau drastische zaken aan het veranderen zijn: hernieuwbare energie wordt met de dag goedkoper en is een ongelooflijke groeisector. Een land als China bouwt zijn steenkoolverbruik af en investeert massaal in hernieuwbare energie, ook in India en andere groeielanden lijken de lagere prijzen voor wind en zonne-energie de regels van het spel langzaam maar zeker te veranderen,... Die evoluties zijn nog te weinig gekend. Ze kunnen ook onze generatie aantonen dat het wel degelijk anders kan en hen motiveren om in hun eigen leefwereld stappen te zetten naar een meer duurzame keuze.'

Mathias: 'Volgens mij bestaat er ook geen pasklaar antwoord hoe we jongeren moeten activeren, maar een positieve toekomstvisie, bijvoorbeeld over een samenleving die draait op hernieuwbare energie en die meer ruimte geeft voor wat er echt toe doet in het leven, kan mobiliserend werken. Daarnaast zijn er ook organisaties en groepen

nodig zoals JNM of Climate Express die een omgeving en een kader bieden om engagement te kanaliseren. Maar de brede jeugdbeweging zou zich meer rond het thema kunnen profileren.'

Liza: 'Ook de abstractie, die Joeri reeds aanhaalde, helpt de activering van jongeren niet vooruit. Willen we zoveel mogelijk jonge mensen bereiken, moeten we focussen op de concrete gevolgen van de klimaatopwarming. We moeten het behoud van de planeet koppelen aan de implicaties op ons dagelijks leven. We moeten ook met alternatieven op de proppen komen die de twijfels en angsten van onze generatie aanspreken. Deze generatie heeft bijvoorbeeld geen werkzekerheid en de oplossingen die we voorstellen, moeten inspelen op deze tijd en wat er leeft onder de jeugd. Doemscenario's gaan inderdaad niet helpen. Een focus op het collectieve en solidariteit wel.'

Joeri Thijs, je beschrijft jezelf als 'apocaloptimist'. Wat bedoel je hiermee?

Joeri: 'De definitie van een apocaloptimist luidt *'Someone who knows it's all going to shit, but still thinks things will turn out okay'*. Voor mij symboliseert dat de constante strijd in het hoofd van allicht vele mensen die dag in dag uit bezig zijn met de klimaatproblematiek. Als je rationeel kijkt naar wat klimaatwetenschappers ons bijna dagelijks vertellen, over hoe snel de klimaatimpact zich doorzet, en tegelijk vaststelt dat de radicale ommekeer die we wereldwijd nodig hebben om de uitstoot voldoende snel naar beneden te halen nog te traag verloopt, dan is het niet evident steeds optimistisch te blijven. Maar het is onze plicht!'

'Someone who knows it's all going to shit, but still thinks things will turn out okay'. Voor mij symboliseert dat de constante strijd in het hoofd van allicht vele mensen die dag in dag uit bezig zijn met de klimaatproblematiek.

Wat zijn jullie verwachtingen voor de COP in Parijs?

Joeri: 'De kans dat de uitkomst van Parijs ons de garantie zal bieden dat we de opwarming onder de 2°C, en liefst 1,5°C, zullen kunnen houden is zo goed als uitgesloten. De voorstellen die onder meer de Europese Unie, de Verenigde Staten, China en Japan in de voorbije maanden op tafel legden, zijn daarvoor nog te zwak. En de kans dat in Parijs plots een paar versnellingen hoger wordt

geschakeld, is vrij klein. Wordt Parijs dan de zoveelste klimaatflop? Niet noodzakelijk. Het geheim voor het succes in en vooral na Parijs, zal in de details van het akkoord schuilen. Welke elementen van het akkoord zijn wettelijk bindend en welke niet? Komt er een stevig signaal dat fossiele brandstoffen en kernenergie een eindig verhaal zijn? En vertaalt zich dat naar de praktijk? Ontwikkelt men een geloofwaardig mechanisme dat ervoor zal zorgen dat de doelen in het akkoord iedere vijf jaar worden herzien en versterkt?'

Welke schade kan een tegenvallende COP volgens jou aanrichten?

Joeri: 'We hebben de laatste maanden een aantal verrassende nationale klimaatplannen gezien van China en de VS, nog te zwak maar niettemin historisch, tot zelfs Marokko en Ethiopië. Een goeie uitkomst in Parijs kan dit momentum versterken. Maar anders dan in Kopenhagen kan een slechte uitkomst veel minder schade aanrichten. Want de kaarten liggen dit keer radicaal anders. Vandaag mengen ook de paus en islamitische

leiders zich in het debat. Grote banken en fondsen trekken miljarden aan investeringen terug uit de fossiele brandstoffensector. En de energiesector wordt stilaan op zijn kop gezet door de dalende prijzen van hernieuwbare energie: windenergie werd de voorbije vijf jaar 60 procent goedkoper en zonne-energie zelfs 80%. Het is dan ook geen wonder dat er wereldwijd veel meer hernieuwbare dan fossiele of nucleaire capaciteit bijkomt. De energierevolutie is begonnen, en zal de komende jaren enkel aan kracht winnen. Zelfs een zwak akkoord in Parijs zal dit niet meer stoppen. Maar een ambitieuze uitkomst en vooral een duidelijk signaal dat we af moeten van fossiele brandstoffen en moeten overstappen naar hernieuwbare energiesystemen, zou die evolutie natuurlijk wel versnellen en versterken. Dat is de verantwoordelijkheid die politici moeten opnemen, hoe sneller hoe beter uiteraard.'

Liza: 'Ik geloof ook dat de akkoorden die uit Parijs vloeien nooit voldoende zullen zijn. De slaagkans ervan hangt sterk af van de burgermobilisatie achteraf. Het recente voorbeeld van Volkswagen heeft pijnlijk duidelijk gemaakt dat multinationals simpelweg toegeven dat ze niet willen investeren in transitie of dat ze doen alsof. Investeren in ecologie moet niet dienen om het spaarpotje van bedrijven te vullen, maar wel om de belangen van de planeet en de omgeving te dienen. Je ziet het vandaag overal gebeuren: mensen die massaal mobiliseren voor de goede zaak. En soms leidt dat tot successen, zoals bij de campagne van de Baskische burgerbeweging Bici. Dankzij hun campagne trok een van de grootste banken in Frankrijk zich terug uit investeringen in 'vuile energie'. Van cruciaal belang in de klimaatkwestie is de samenwerking tussen de burgers en de regering.'

Interview door Lauranne Nijs

De kaarten liggen dit keer radicaal anders: vandaag mengen ook de paus en islamitische leiders zich in het debat. Grote banken en fondsen trekken miljarden aan investeringen terug uit de fossiele brandstoffensector. En de energiesector wordt stilaan op zijn kop gezet door de dalende prijzen van hernieuwbare energie.
